

SÍN, SING, FASING

VELCSOV MÁRTONNÉ

1. A nyelvújítás korának szóteremtő buzgalma és öntudata csendül ki PÁZMÁNDY DÉNES (Magyarország 1902. VII. 12) következő soraiból: »1868-ban Tarkovics Józseffel ... feltaláltuk a *vágány* szót. Lónyay miniszterelnök kiadta kettőnknek Bécsben, a Bankgassei palotában, a magyar Keleti vasút engedélyezési okmányát, hogy azt fordítsuk le — angolból... Az okmánynak minden sorában előfordult a *rail* szó, melyet akkor magyarul *sínek* neveztek. Tarkovics már vagy ötvenszer leírta a *sínt*, mikor egyszer felbuzdult benne a szittya vér. — Hát nem tud e helyett egy jó magyar kifejezést? — Nem én, de gondolkozzunk kissé, keressünk egy magyar szót! — S keresgettünk emlékezetünkben. Én visszavarázsoltam a kocsit ősrégi csapását s ebből ajánlottam a *csapány* szót. De Tarkovicsnak inkább tetszett a *bevágás* fogalma, és ő ebből formálta a *vágányt*. Másnap már ki lett nyomtatva az engedélyokmány, pár napra rá elfogadta az országgyűlés... Senki se kifogásolta a mi műszavunkat.« (NyÜSz. 602; vö még: Nyr. XXXII, 282).

Az új szó alkotásának ez a lelkendező öröme elárulja, hogy — bár a NyÜSz. tájékoztat arról, hogy a *vágány* szó a 'Geleise' fogalom kifejezésére már 1843-ban előfordult BALLAGINÁL — a 'rail', 'Geleise' visszaadására ekkor általában még nem a *vágány*, hanem a *sín* főnév volt használatos.

A TARKOVICS által saját alkotásának vélt, de már 1843-ban is előfordult *vágány* szó köznyelvbe kerülését, elterjedését feltétlenül támogathatta a nyelvjárási *vágány* főnév megléte, amely éppúgy a *vág* ige többjelentésű főnévi származéka ott, mint a hasonló értelemben is használt *vágás* szavunk, s a jelentések mindegyikének uralkodó jegye a 'bevág' fogalom. Így találjuk pl.: »a kerék... egy *vágányos* helyen [eltörött]« (Vas G.: Fal. Est. 260;* 1853—54-ből). A MTSz. szerint »*vágány* (Balaton mell. Tsz., *vákány* Székelyföld Tsz.; Kiss Mihály): 1. *vákány*: völgy, sekélyes völgy, völgyfenék...« (MTSz. II, 893). A SzegSz.-ban ezt olvashatjuk: »*vágány* fn. 1. 'bevágással keletkezett mélyedés'. Én mivel a Vágány mély vala, ki nem térhettem, DugCser. 92. 2. 'sínpar' (félnépi)« (SzegSz. II, 634). A *vágás* fentiekkel rokon jelentésének analógiája ugyancsak elősegíthette az említett jelentésben a *vágány* szó viszonylag gyors elterjedését. A *vágás* 'kerék által bevágott mélyedés' értelemben annyira gyakori a korabeli sőt még a mai magyar nyelvjárások szókincsében is, hogy közmondás is alakult vele: »Nem jár egy *vágásban* a kereke« (MÁRIAFI: Frazeol. 136,* 1788-ból); »egy nyomban, *vágásban* ma-

radsz» (BARÓTI Sz.: Magy. Vir. 327,* 1803-ból); »Nem jár egy *vágás*ban a kereke« (KRESZNERICS: Közm. II, 209,* 1808-ból).

A csupán félig-meddig tudatos alkotásnak tartható *vágány* szó gyors elterjedését mutatja, hogy hamarosan átvitt értelemben is kezdik használni. Találunk erre adatot ARANY leveleiben is: »Állapotunk a szokott *vágány*ban egyhangúság, egyformaság.« (ERCSEY S.: Arany él. 85,* Arany J. lev. 1853; ugyanott ezt is olvashatjuk: »Iskolai életünk is megy a szokott *vágás*ban« i. m. 96*¹).

A hamarosan tért hódító *vágány* mellett azonban a korábbi *sín* 'Geleise' is megtartotta elevenségét mindmáig. Talán — bár ez nehezen dönthető el — még gyakrabban használatos az előbbi szónál.

A *sín* főnév igen korán jelentkező német jövevényszó. Természetes azonban, hogy a 'Geleise' jelentést csak akkor vette fel, amikor maga a fogalom ismertté vált a magyar nyelvközösség tagjai számára, amikor az illető fogalom megnevezésének igénye egyáltalán felmerült. Tudjuk, hogy az első magyarországi vasút 1846-ban készült el Pest és Vác között, tehát az új jelentés is ezidőtájt keletkezett.

Régi szójegyzékekben, szótárakban lapozgatva azt tapasztaljuk, hogy a mai magyar nyelvben használt *sín* főnév *sing* változatban is előfordul. Ma jelentésselkülönülés következtében két önálló szónak érezzük a *sín* és *sing* szavakat, az utóbbi a köznyelvben már elavult. Nyelvünk régi adatai ezzel szemben arról adnak hírt, hogy itt történetileg ugyanazon szó alakváltozataival van dolgunk. A SzófSz. a *sín* címszónál utal a két említett főnév eredeti összetartozására. Ezt olvashatjuk benne: »*sín*, r. alakv. *sing* [XV. sz. e. f. SchlSzj.] a kfn., korai úfn. *schien(e)* 'ua' átvétele; vö. *sing*« (SzófSz. 271). A *sing*-nél szintén: »*sing* [XV. sz. e. f. SchlSzj.] a kfn. *schien(e)* 'ua' átvétele, a *sín* alakv.-a« (i. m. uo.).

A SzófSz.-nak az átadó nyelvben használt jelentésre 'ua'-val történő utalása azonban nem világosít fel arról, milyen értelemben használta az átvétel idején nyelvünk a szót, hiszen — mint láttuk — a *sín* mai legelterjedtebb jelentése ('Geleise') csak a vasút térhódításával jelenhetett meg.

A szó eredetéről LUMTZER—MELICH: Deutsche Ortsnamen und Lehnwoerter c. munkája így tájékoztat: »*sing*, *seng*, *sín*: elle, radschiene; földmérősing: gnama; királyi *sing*: ulna regalis; mérő-sing: senkblei; singnyi: ellenlang (NySz.); heute nur mehr als compositum (rajz-sín, wasuti-sín), während die bezeichnung *sing* für elle mit dem gegenstande selbst verloren gegangen ist; bair. schiñ, nhd. schiene...« (i. m. 236).

KLUGE EtWb.-jában a *Schienbein* címszónál ezt olvashatjuk: zu mhd. *schine* ahd. *scina* ... 'Schienbein...; die Nebenbedeutung von nhd. *Schiene* (mhd. *schine*) 'schmale Holz- oder Metallplatte, Streifen' sowie ahd. *scina* 'Nadel' weisen auf ein got *skinô ... 'schmales Stück Knochen oder Metall'« (i. m. 396).

* A *-gal jelzett adatok az Akadémiai Nagyszótár cédulaanyagából valók.

¹ ARANY ismerte a szó népnyelvi jelentését is, erre utal következő megjegyzése: »Ha aesthetikusaink sejténék, mily nem aesthetikai fogalmat köt össze népünk a *vágány* szóval, bizonyosan nem használnák azt caesura helyén« (ARANY: A magyar nemzeti vers-idomról; vö. Nyr. XXXII, 282). A jelentést, melyre Arany itt céloz, l.: MTSz.

A magyarba valószínűleg a kfn. *schine* az átvétel idején ebben a 'schmale Metallplatte, Streifen' jelentésben kerül be, de ezzel egy időben megvan már a szó mértékjelölő funkciója is.

Ez a jelentés is a németből került hozzánk (vö. GRIMM: Deutsches Wb. IX, 17–18; Nyr. XLIX, 100).

A SchlSzej-ben olvasható első magyar nyelvi adatok már két szóalakot mutatnak különböző jelentésekkel: »vlna — *seng*« (SchlSzej. 386); »ferrelanus — *sen vas*« (SchlSzej. 1286). Az itt idézett adatok külön szónak tekinthetők az illető nyelvmemlék nyelvjárásában: alaki és jelentésbeli különbözésről tanúskodnak.

Az itt látott alaki és jelentésbeli elkülönülés azonban nem ilyen egyértelmű és egy időben érvényre jutó az egész magyar nyelvterületen.

SZIKSZAINÁL még a keréktalpra való vas neve így van: »Canthus — Kerek vas, vag *szingvas* (SZIKSZAI F. B. szójegyzéke 154; az én kiemelésem). SZENCZI MOLNÁR ALBERT szótárában is »*sing-vas*: canthus« (MA. 1708, *singvas* címszó). ADÁMINÁL egymás mellett van *sin* és *singvas* 'Schieneisen, Radschiene' jelentéssel (vö. ADÁMI: Wb. 69.* 1763-ból). MÁRTON Lexikonában (347), GYARMATHI Vocabulariumában (69) is *singvas* a kocsikerék ezen alkatrészének a neve. Még BARÓTI SZABÓ DÁVIDNÁL is egymás mellett találjuk a *sínvas* és *singvas* összetételt: »Sín-,* v. *sing*-,* v. pánt-,* marokvas. Keréktalpravaló vas.« (BSz.: KisdedSz.² 201; az én kiemelésem. A * jelzés magától BARÓTITÓL.) NYÍRI J. 1833-ból való »mesterszavai« között is *sing*, *keréksing* van.

Ma is él a 'keréktalpra való vas' jelentés nyelvjárásokban mindkét alakban: »*sín*, *sing*: kocsikerék talpvasa (Göcsej...; Somogy m. ...; Cegléd...; Pest m.; Csanád)« (MTSz. II, 396); »*sing* ~ (-öt, -je) fn [a kocsikerék része'...]'« (OrmSz. 477).

A *sín* és *sing* forma tehát még sokáig párhuzamosan is él, azonos jelentéssel, de a két elkülönült, önálló jelentés is nyomon követhető a szó története során egészen a már idézett első adatokig. Az alaki elkülönülés — mint láttuk — nem egyöntetű ugyan, szembetűnő azonban, hogy a mérték-jelölésre mindig a -g-vel bővült szóalak szolgál.

A jelentések merőben különböző volta szükségessé teszi, hogy ezek kialakulásának menetét kísérvük elsőnek figyelemmel.

2. A 'canthus' fogalom jelölésére használja a szót régi nyelvünk szinte első megjelenésétől fogva egészen a múlt század derekáig, sőt nyelvjárásaink mindmáig. Ezt láthattuk a már idézett korai szótárakban, ez a jelentés megvan SIMAINÁL (VSzót. Told.: 11*), KRESZNERICSNÉL (Kr. II, 180) is. SÁNDOR I. Sokféléjében ezt olvassuk: »*Sín*, *Sinvas*. Canthus. Ném. Radschiene, Schieneisen...« (i. m. XII, 124). De így ismeri még a Tzs. is. A *sín* címszó ebben a *kerékvásra* utal, itt pedig ezt olvashatjuk: »Kerékvás, fn. der Reif, die Schiene« (Tzs. I, 383).

Mesterségek műszavait összegyűjtő munkák ugyancsak arról világosítanak fel, hogy ez a jelentése eleven a szónak a köznyelvben is egészen a múlt század derekáig, egyes szakmák nyelvében pedig még később is. Pl.: »*sing*, *keréksing*« (NYÍRI J.: Mesterszavak 11,* Sárospatak). KOZMA F. kéziratosszékellyöldi mesterműszógyűjteményében az esztergályos szakma összegyűjtött szavai közt is előfordul (i. m. 15,* 1882).

FRECSKAYNál szintén megvan a kerékgyártó mesterség szójegyzékében *keréksin* és *kerékcsin* alakban: »**Kerékabroncs**, *keréksin* = Radreifen«; »**Kerékcsin**, *kerékabroncs* = Radreifen« (i. m. 16. füzet 15). A kovácsmesterség szójegyzékében ugyancsak megtaláljuk: »**Keréksin** = Radreifen« (i. m. 15. füzet, 24). Az egyes mesterségek legfontosabb munkafolyamatait leírja FRECSKAY a szójegyzékeket bevezető fejezetekben. A keréksinnak kerékre kovácsolásáról így számol be: »A keréktalpra, a kerékfalra (Radkranz), — miután a kellő hosszúságra megszabott (messen) lapvasat levágták (abschrotten), két végét megzömökölték, meglyuggatták, köralakba összehajtották, egybehorgasztották (zusammenschieben), megszőgezölték, összehegesztették, belső szélét leszélelték (auskeifen), forgatás közben vörösizzóra kihevítették (aushitzen), — fölhúzzák (aufziehen) az ekkép kialakult *keréksint* (Radreifen) a sínhuzókkal (Reifzieher) ... a sínhuzó-bakokon (Reifziehbock), mire az igazítótáblán ráverik (aufschlagen), vízzel lehűtik (abkühlen), majd lyukakat fúrnak rajta s csavarokkal rászorítják.« (i. m. 17, az én kiemelésem).

A kerékgyártás menetének leírásánál ugyancsak tudósítja FRECSKAY az olvasót arról, mire szolgál és hogyan kerül a kerékre a *keréksin*: »A talprészek, a falfák száma rendszeren félannyi, mint a küllők száma, úgy hogy két küllő kerül egy talprészbe, egy falfába, melyek összessége, midőn a falfákat végeiknél fogva facsapokkal (Holzzapfen), talpcsapokkal (Felgenzapfen) egy egészszé összecsapozták (verzapfen): a keréktalp, a kerékfal. Erre húzzák rá a vas kerékabroncsot, a *keréksint* (Radreifen), melyet szögekkel (Nagel) ... erősítenek meg úgy, hogy fejük bujtatva legyen (versenken)« (i. m. 16. füzet 6, az én kiemelésem).

A *keréksin* ezek szerint a kerékfal összetartására, megerősítésére való. A korábbi 'vaspánt' jelentésű szó itt már speciális értelmet mutat. Ez a jelentés megvolt már az átadó nyelvben is, nem a magyarban alakult ki. A korai újfelnémetből mutatja ki GRIMM: »schiene, erst nhd. auch als eigentlich technischer ausdrück. a) bei schmieden, stück eisen, welches zum beschlage verschiedener gegenstände dient, um ihnen halt zu geben, besonders der räder, vgl. achsenschiene, radeschiene. schiene, das eisen, so man aufs rad nagelt, canthus, hamus ferreus« (i. m. IX, 17).

Számos múlt századi árulajstrom, számla vall arról, milyen széles körben ismerték korábbi nyelvünkben a *sín* és összetételeinek fenti jelentését. Pl.: »Szekérkenőcs, *sing*, és szekérkopás.... 12 ft« (Lidércz-naptár 50,* 1865-ből); »... ilyenkor kellene a megvásott ekevasat nádaltatni, — a kerékre *sint* huzatni.« (Falu könyve 98,* 1851-ből).

Még Balassa (1940) is felveszi köznyelvi szótárába (bár *-gal tájshónak jelöli) a *sin* 3. jelentésének: »Kocsikerék talpvasa.« (BALASSA: A magyar nyelv szótára II, 201). Fentebb pedig már láttuk, hogy nyelvjárásaink mind a mai napig fenntartották szavunknak ezt a mai magyar köznyelvből már kihalt értelmét.

Csak a múlt század közepe táján bukkan elő a *sín* szó ma legközismertebb 'Geleise' jelentése. Az első adatok a század elejéről valók. KOSSUTH 1848-ban már ezt írja a pest—váci, 1846-ban épült első magyar vasútvonal folytatásának munkájáról: »a pest—pozsonyi vasúton, Vácson túl jókora távolságra nem csak a tötések készek, hanem a *sinek* is le vannak rakva« (KOSSUTH Ö. M. XIII. 822,* 1848/1952. Az én kiemelésem. V. M.-né). A szó új jelen-

tése szinte a vasúti hálózat épülésével együtt terjed, egy ideig egyeduralkodóként, majd megosztva szerepét az újabb — de szintén csak jelentésében e korból való — *vágány* főnévvel. Számtalan hírlapi cikkben meg szépirodalmi alkotásban nyer gyakori alkalmazást az új jelentésű *sín* főnév már ettől az időtől kezdve, pl.: »az eső ... egész sárhalmokat fektet a *sínekre*« (FRANKENBURG: Zsibvásár I. 139—140,* 1858-ból); »száguld a gőzmén, Hogy nyög, jajong belé a *sín*« (KOMJÁTHY J.: A homályból 39,* 1895-ből).

Gyakori már a század második felében az újkeletű *vasúti sín* jelzős szerkezet is: »A *vasúti síneket* fölszaggató betyár még lehetett ilyen« (Szegedi Árvízkönyv 116,* 1880-ból); »Itt az emberből minden kitelik ... *Vasúti sint* tervez a drámaíró« (Szász K. Kisebb költ. II. 118,* 1883-ból); »a ... liget felé vevé útját, a merre a vasúti sínek futnak napnyugatnak« (SEBŐK Zs.: Elbesz. 170,* 1894-ből); »úgy gyűlöli a *vasúti síneket*« (PEKÁR Gy.: Délen I. 107,* 1898-ból).

De bármennyire is szívesen használt a jelzős változat, nem egészen helytálló MELICH fentebb más összefüggésben már idézett megállapítása: »heute nur mehr als compositum (... wasuti-sín)« (DOLw. 236). Legalább olyan gyakori a jelzőtlen, pusztá főnév is 'vasúti sín' értelemben, mint a jelzős kifejezés, erre a vizsgált jelentés első feltűnésétől kezdve mindmáig bőven idézhetünk mind irodalmi, mind köznyelvi példákat. Így pl.: »Lapos *sínek* (vasúti sínek) — Plattschienen« (Árulajstrom 558,* 1879-ből); »Végre is egy előkelő agyú embernek van annyi bátorsága, hogy nyakacsáját kellő pillanatban ráfektesse az egyik *sinre*« (ADY: Sápadt emb. 41,* 1907-ből); »A villanyos az éjbe szalad: kék villanások a *sín* alatt« (BABITS: Összegy. m. I. 185,* 1917/1937). Íróink, költőink nyelvében sokszor kap e szó alkalmi jelentést. MIKSZÁTH a pókháló szárait nevezi így egy helyen: »A pók fel s alá szaladgál a selyemnél is finomabb *síneken*, nagy sürgés-forgásban van« (MIKSZÁTH: Noszty I. 241,* 1908/1923). ADY egészen szokatlan, bizzar, nehezen elképzelhető, de ennek ellenére költői kép alkotására használja a köznapi szót egy álomkép leírásában: »Az arcomon már csak egy puha, édes, fáradt, meleg asszonyarc volt s ez az arc két *ajkának sínjén* lecsúszott a szívemre.« (ADY: Így is tört. 57,* 1910-ből).

Szavunknak ez az új jelentése átkerülhetett hozzánk a német nyelvből is. Lehetséges azonban, hogy természetes belső jelentésfejlődés történt, vagy legalább a gyors elterjedésben közrejátszott. Ez utóbbit az teszi valószínűvé, hogy a vasúti szakkifejezések nem német, hanem angol nyelven kerültek hozzánk. Közismert, hogy az első vasútvonal az angliai Stockton—Darlington között épült, s a »vasút atyja«, George Stephenson is angol, ő ajándékozta meg az emberiséget az első használható gőzmozdonyos vasúttal, az 1830-ban megnyílt Liverpool—Manchester vonallal. Az első magyar vasútvonalon alkalmazott mozdony Belgiumban készült, fentebb pedig már láttuk, hogy 1868-ban a »keleti vasút« engedélyezési okmányát PÁZMÁNDY és TARKOVICS angoltól fordították magyarra. Mindezek a tények amellettszólnak, hogy a magyar *sín* főnév 'Geleise' jelentése a magyar nyelvben is kifejlődhetett.

Ez a fejlődés érthető, nyelvlélektanilag indokolt. Hiszen a 'keréktalpra való vas' → 'vasúti vágány' fejlődésnek megvan az objektív lehetősége. A mai sínutak történeti elődei ugyanis a XVI. század elején a bányákban alkalmazott fanyompályák voltak. Ilyen fából épült nyompályákat különösen a

Harz-hegységben, az Érc-hegység bányáiban és Tirolban alkalmaztak. A fa gyors kopásának megakadályozására a fapályák hosszgerendáit, különösen a kanyarulatokban, megvasalták. Nálunk Brádon, Hunyad megyében, az Apostol bányában szintén ilyen nyompálya volt már a XVI. században használatban.

Az így megvasalt, megerősített fasínek sem elégíthették ki azonban nagyobb forgalmi igényeket. Ezért már korán, a XVII. sz. folyamán megpróbálták a síneket kovácsolt vaslemezekkel borítani, bár ez az eljárás csak korlátozott alkalmazást nyert.

A fagerendák megvasalásának ugyanaz volt a rendeltetése, mint a kocsi-kerék megvasalásának: az úttest ellenállásának, illetve a gerendán gördülő kocsi-kerék súrlódásának, kopásának csökkentése, a kerekek, illetve a fanyompályák megerősítése, ellenállóbbá tétele. Lényeges fogalmi jegyek közösek, tehát a korábban csupán a keréktalp megvasalására szolgáló vaspánthoz hasonló, öntött vaslemezéből készült, bányákban már 1767-től általánosan alkalmazott, fagerendákra erősített vaslemezek neve érthető módon a nyelvünkben már a XV. sz. elejétől kimutatható *sín* főnév lett.¹ (A vasúti sín-pálya történetére vonatkozóan vö. SZABOLCSY ANTAL: A közlekedés története 159; Bp. 1910).

Két igen régi összetételben is felfedezhetjük az imént vizsgált jelentésváltozást, ez a *sínvas* és a *sínszeg*.

A *sínvas* (alakv. *sénvas*, *singvas*) az első adatot őrző SchlSzej.-ben már szerepel 'canthus' értelemben kétszer is: »massa — *sen vas*« (SchlSzej. 1321); »ferrelanus — *sen vas*« (SchlSzej. 1286; a jelentésekre l. BARTAL ANTAL: A magyarországi latinság szótára 411). Ennek az összetételnek mintája a német *Schieneisen* lehetett (vö.: »SCHIENEISEN, *n. stabeisen, wie es zu radschienen verarbeitet wird... die reder mit schieneisen bschlagen. H. SACHS... bei einem gottesurtheil: da trug sie ein schieneisen in beiden henden, dß was glüend.*« GRIMM: Deutsches Wb. IX, 18). Minden bizonnyal igen régi tükörszóval állunk szemben. Benne csupán az utótag fordítás, az előtag jövevényszó ugyanabból a nyelvből, amelynek ekkor már használt összetételét adja vissza a félig jövevényszónak, félig tükörszónak bizonyuló *sínvas*. Hiszen van nyelvünknek igen sok korai tükörszava, mint pl. *húsvét*, *húshagyó* stb., s igen meggondolandó MELICH-nek ezekre vonatkozó elvi megállapítása: »Nyelvünkben mindazokból a nyelvekből vannak átfordítások, utánzások, amelyekből vannak jövevényszavaink... Meggyőződésem, hogy számuk nem kisebb mint a jövevényszók száma.« (MELICH: Jelentéstani kérdések 29, 31).

Az a nyelvi tény, hogy pusztán az utótag fordíttatik magyarra, egyrészt arra vet fényt, hogy a *sín* ekkor már feltehetően meghonosodott, ismert szó nyelvünkben, — ha nincs is a szóra a SchlSzej.-ben találhatónál korábbi írott adatunk —, nincs szükség a lefordítására; másrészt arra, hogy e jövevényszóra éppen azért volt szükség, mert az általa jelölt fogalom megnevezésére nyelvünknek nem volt korábbi szava.

A *sínvas* összetétel életképes voltát mutatja, hogy a XV. századtól kezdve — nyelvjárásainkat is számba véve — egészen a mai napig egyforma arány-

¹ A ma használt gombakeresztmetszetű sint 1789-ben Jessop találta fel és alkalmazta először. A stockton—darlingtoni vasútnál már hengerelt vasból készült síneket alkalmaztak (vö. SZABOLCSY: i. m.).

ban fordul elő a nyelvhasználatban az azonos jelentésű puszta *sín* főnévvel. Az OklSz. idéz adatot szavunkra a XV. századból: »1462: *Sinwas* quatuor personis competencia finews. (Múz. Kállay); »1493: Sex zakallos integres Centum decem et octo *Synwas* 35 ligatura Zauarum ferrearum que wlgo vas vezeu dicuntur (Körmend, Stat. ant. major. 27/11)« (OklSz. 845).

Általános elterjedtségét még inkább mutatják a XVI. század egy időből való, párhuzamos adatai, melyek latin szövegének »wlgo« határozószava már közhasználatúnak jelzi összetételünket, pl.: »1528: Cum ferramantis wlgo keth *syn wasal* (OL. Nád. 49)« (OklSz. 845).

A XIX. század köz- és irodalmi nyelvében még ebben az eredeti jelentésben van elterjedve a szó. BARÓTI SZABÓ Vergilius fordításában még *sínvas*-talpú kerekekről beszél: »Mint valamely kígyó, mellyenn ált-forganak ollykor A' *sín-vas-talpú kerekek*« (BARÓTI Sz. D.: Virg. Énéis I. 178,* 1810-ből). Hasonló jelentés népmeséinkben is gyakori (vö. pl. GAAL Gy.: Népm. II. 100).

Az előtag újabb 'Geleise' jelentése azonban megjelenése óta érvényesül az összetételben is, ma a *sínvas* köznyelvi használatban a vasúti vágány vasát jelenti.

Régi összetételnek bizonyul a *sínszeg* is, bár nem oly gyakori, mint a *sínvas*. Mintája ugyancsak német összetétel lehetett: »Schiennagel, m. starker nagel der nagelschmiede zur befestigung der radschiene auf die felgen... auch radenagel genannt« (GRIMM: DeutschesWb. IX, 18). Korai adatok találhatók rá az OklSz.-ban, melyek mindegyike az eredeti 'clavus canthi' jelentést őrzi. Így ismeri még KRESZNERICS is. Éppúgy, mint a *sínvas* ~ *singvas* esetében, az előtag mind *sín* ~ *sén*, mind *sing* alakban előfordul: »*Sing-vasszegek*, kerékszegek, a kerekeknek megvasazásokra szoktak vélek élni.« (MokryB.—J.Möller: Az Európai Manufaktúrák...* Pest, 1818). Ez a jelentés nyelvjárásainkban ma is él: »*sing-szeg*: a kocsikerék talpvasának odaerősítésére való szeg« (Udvarhely m. Olasztelek; MTSz. II, 396).

A fiatalabb összetételek már a 'Geleise' jelentéshez kapcsolódnak. Így pl. *sínkalapács* (vö. BALLAGI: Teljes Sz. 519); *sínszál*: »két vas *sínszál*, melyen a vonat haladt« (HEGEDŰS S.: Óriások 66; 1900-ból).

Külön csoportot képviselnek a nyelvújítás idején alkotott orvosi műszók. Ilyenek: *Singcsont* v. könyökélcson. Ulna seu Focile majus, seu cubitus. *Singideg*: nervus ulnaris. *Kéztőhajtó singizom*: musculus flexor carpi ulnaris. *Kéztőfeszítő singizom*: musculus extensor carpi ulnaris. *Singoldal*: Latus ulnare. *Hüvelyk singütere*: arteria ulnaris pollicis. *Singütér*: arteria ulnaris. *Visszatérő singütér*: arteria recurrens ulnaris. (vö. BUGÁT P.: Bonctud. II. Szót. 38,* 1828). Az itt felsorolt kifejezések nem honosodtak meg az egyetlen *singcsont* kivételével, amely egészségügyi irodalmunkban, iskolai egészségtankönyvekben, népszerűsítő munkákban elő-előkerül. (vö.: »a mikor pedig Magyarország szabadon járó és terjedő vizein még felhőzött a nagyehető gödény, hatalmas szárnyának *singcsontja* adta a tilinkót.« HERMAN O.: Magyar ősfoglalk. köréből 94, 1899-ből; »*Sing-csont* és orsó-csont« CSAPODI: Elfáradás 158, 1898-ból). Ez azonban érthető, hiszen az orvosi műnyelv a nyelvújítás idején is, ma is a latin, a magyar összetételeknek nem volt lehetősége a térhódításra.

3. A szó variánsa: a *sing* ~ *seng* — mint már fentebb említettük — első előfordulása óta mértéknévként is szerepel nyelvünkben. E mérték jelentés is a németből való (l. fentebb). Az első adat erre a jelentésre is a SchlSzf.-

ben fordul elő. Az OklSz.-ban találunk adatot szavunkra a XV. századból (vö. OklSz. 845). A következő században már igen gyakran használt ez a mértékelnevezés, erről meggyőznek mind az OklSz., mind kódexeink adatai. Pl.: »1544: Neğ seng uaznat iszaknak vtra kociban hol ualot benne hordozni (OL. Nád. 41)«; »1546: Bakachyn emi XIIIIII sengh (Múz. Kisfaludy)«; »1544: Vöttem zöld uasznat neğ senget (OL. Nád. 41)« (OklSz. 845).

Kódexeinkben is sokszor előfordul. Így pl.: »Elűfew nap az tenghernek vyze myndden heegyeknek felette neweködyk tyzen ewt seenghel mynt az reeghy vyz őzön koron volt« (ÉrdyK. 7); »...kik nekik adnak egi seng poztoth« (VirgK. 95). Igen sokszor mértékképzővel ellátva: »Ablakot es zerez hű raytta es egy senghný legýen magafűsaga« (JordK. III. b); »Harom zaaz senghný leegyen az Barkaanak hozyaűsaga, ewthwen senghný zeeleűsege« (JordK. III. b).

Az a kérdés, mekkora hosszúságot jelölt szavunk.

Általában azt találjuk, hogy az *ulna*, *cubitus* egyértékese mind a régebbi pusztai főnév, mind mértékképzős származéka. Így SZIKSZAINÁL (100), a PPB.-ban (I, 652), a PPEder-ben (II, 318), SÁNDOR I.-nál (Sokféle XII, 124), a Kr.-ben (II, 180, MA. alapján).

Mások a *réf* ~ *rőf*-fel magyarázzák: »Sing: kis rőf, v. réf« (SzD.²: 201). A PPB. imént idézett helyén az *Ulna*-nál ezt találjuk: »Öl. Item .Réf. Sing...« (i. m. I, 652).

BALLAGI is említi a *sing* szócikkben magyarázatul a *rőf*-öt (TeljesSz. 519); BALASSA szintén a *rőf* szóval értelmezi a kihaltnak jelzett *sing*-et (A magyar nyelv szótára II, 201).

MARÓTHI Arithmetikájának első kiadása szerint: »Egy ől... téssen pontban három singet« (i. m. 357*). A munka harmadik kiadásában a *láb* mértéknévvel veti össze a *sing* nagyságát: »két Láb téssen edgy Singet; 3 Láb másfél Singet... Fél Láb téssen edgy fertály Singet; másfél Láb három fertály Singet; 3 Ujj fél fertályt« (i. m. 287).

Ugyanez a *sing* mértékének meghatározása LÁTZAI Oskolai Tanító könyvében: »Singel (melly nálunk 2 lábnyi hosszú) és Réffel a' sinort, gyóltot [mérjük]« (i. m. 60,* az én kiemelésem).

BÁRÁNY GY. Új Test.-ában ezt találjuk: »könyöktől fogva a közép ujnak hegyéig egy *sing*« (i. m. 1518*).

A csángó nyelvjárás a *sánta arasszal* veti össze a *singet*: »šing... (= 3 šǣn'ǫǫǫǫ)« (CsángóSz. 139).

A *singnyi* melléknév hasonló hosszúságot jelöl: »Egy singni, Fél-ólni.« (PPBl. 159b.); »Egy singni, fél őlni.« (Wagner Phras. 316). 'Ulna' értelmezéssel fordul elő a következő helyeken: »Singnyi. Unius ulnae, ulnaris. Pázm. Pred. p. 128« (Kr. II, 180); »Singnyi. Ulnaris, unius ulnae« (Sándor: Told. 333).

Az itt látottak alapján könnyen megállapítható, hogy a *sing* hosszúsága nem jelent pontos mértéket. Ha a *rőffel* próbáljuk összevetni, ugyancsak nehézségekbe ütközünk. A *rőf*-ről is megállapítja CzF., hogy nem szabatos nagyságú: »Hosszuságot, vagyis terjedelmi vonalat határozó mérték, mely, mint egyéb mértéknemek, nem szabatos nagyságú. A régi magyar *rőf*, vagyis *sing* két lábat, vagyis huszonnégy hüvelyket teszen, a szabók *rőfe* harmincz-harminczkét hüvelyk.« (CzF. V, 627, az én kiemelésem.)

De a *sing* és *rőf* sem mindenütt azonos terjedelmű. A SzegSz. pl. különböző nagyságúnak jelöli a *singet* és *rőföt*: »*sing*... 'szűrszabók, takácsok mértékegysége' 1 *sing* = 63 cm« (i. m. II, 405); »*rőf*... 'régii hosszúságegység' (mintegy 78 cm)« (i. m. II, 378).

Nemcsak a szinonima-párként emlegetett *sing*—*rőf* mértéke különbözik, hanem a *sing*nek magának is vidékenként változó a hosszúsága. MARÓTHI idejében pl. háromféle *sing* is használatos volt: a »Posoni«, »Eperjesi« és a »Lőcsei«. 100 eperjesi *sing* = 101 pozsonyival; 200 lőcsei pedig = 197 pozsonyi *sing*gel (vö. a NSz. anyagában a MARÓTHI Arithm.-jából vett adatokhoz fűzött jegyzettel).

A XIX. század elejéről van adatunk a „budai *sing*”-re is: „Mindenütt egész Országban lenne keletben a' *Budai*... *sing*» (VIRÁG B.: M. Száz. 363*, 1816-ból). Az Erdélyben ismert *sing*ről meg a következőket olvashatjuk: »Az erdélyi *sing* a' magyarországi réfnél egy ötöd résszel rövidebb.« (P. THEWREWK I.: D. Vilma 45*, 1840-ból, az én kiemelésem).

A *sing*gel történő mérés szükségessé tette, hogy — ha helyenként ingadozó is volt a vele mért hosszúság — az egységes használatot *singnyi* *hosszú mérő-rúddal* segítsék elő, éppúgy, mint az *öl*-lel való mérésnél (vö. Néprajz és Nyelvtud. III, 42). Már 1558-ból van erre adatunk: „Poztho mettőknek Reffek *Singek* igaz es pechetes legyen (OL. D. 37006, 1. GazdtörtSzemle IV. 136)» (Oklsz. 845). MARÓTHI is figyelmeztet rá, hogy: »A' ki így akar mérni, edgy három *fingnyi* lapos rúdat tsináltasson; és ezt *Öfz*,*fza*-el 6 Lábba: azután minden Lábat 12 újjra« (Arithm.³, 287).

A vizsgált mértéknév 'mérő-rúd, linea' jelentésére utalnak a következő XVIII. századi adatok is: »s ugyan ez a' hosszú linea (diameter) az ég-vizsgáló Böltseknek réfjek, vagy *singjek*» (HORVÁTH GY.: Természet osk. 125*, 1775-ből); »a' szabó a' maga *sing*ivel (rőfivel) méri a' más emberek posztóját is« (ANDRÁD S.: Anekdóták I. köt. bev. X*, 1789-ből). Ez az utóbbi adat már a közmondásokra emlékeztető tapasztalati bölcsességet rejt magában. E mértéknévünkkel is — éppúgy, mint rokonaival — keletkeztek közmondások, szólások. DUGONICS-nál olvassuk: »Ki a' *singet* el vitte, [a] *rőföt* is el lopta« (DUGONICS: Példabesz. I. 73; változata uo. II. 314).¹

Érdekes megfigyelni, milyen rohamosan szorul ki a köznyelvi használatból és válik tájnyelvvé szavunk. A múlt században egyike még leggyakoribb mértékeveinknek az irodalmi nyelvben éppúgy, mint beszélt változatában. Szász K. Dante fordításában ugyanúgy helyt kap, mint TOMPA műveiben (vö. pl.: TOMPA M. Olajág 218—19*, 1867-ből; BARTÓK L.: Költ. 95*, 1881-ből; SZÁSZ K.—DANTE: A Pokol 435*, 1885-ből).

Újabb irodalmi nyelvünk híven tükrözi a szó kihalási folyamatát. MIKSZÁTH-nál még élő szó: »vegyünk neki [Gyurinak] most útközben egy pár *sing* posztót Lőcsén, mert ott olcsóbb, mint Késmárkon.« (MIKSZÁTH: Fekete város I. 89, 1910/1911).

Ma már csak népmesékben vagy legfeljebb népi témájú irodalmi művekben fordul elő: »[A menyecske] előkapta... nagykendőjét, magára kerítette, de nem hagyta lányosan szabadra, hanem hátrakötötte a derekán. Lányoktól

¹ A rövidség kedvéért ezekről a közmondásokról, szólásokról szóló részlet más alkalommal jelenik meg.

bét *singnyire* jár a hideg, asszonynak komolyan kell járni.« (MÓRICZ: Hét krajczár 174*).

A mértéknévből nemcsak -nyi mértékképzővel, hanem -s képzővel is keletkezett 'sing hosszú' jelentésű melléknév, pl. »Tovább nyújtja ki-nem fogyható panaszát, Mint-sem három *singes* póla-kötő' hosszát« (M. Musa. 75*, 1789-ből). A *singes* 'rőföskereskedő' jelentésben főnévként is ismert egyes nyelvjárásokban (vö. MTSz.; Nyr. 77 : 318). Találón nevezte el ARANY az Elveszett Alkotmányban szereplő kereskedőket *Rőfész és Singhy* néven. A *Singi Czuczor* politikai szatíráiban is előfordul ilyen értelemben, irodalmi beszélő névként (vö. KOVALOVSKY: Az irodalmi névadás MNy. XXXI, 31).

Igei származéka mértéknevünknek a *singel*. Jelentését KRESZNERICS BARÓTIRA hivatkozva így határozza meg: »Mensurat ulnatim« (Kr. II, 10). (A hordóban lévő bornak *singgel* történő méréséről a csángóknál ld. Nyr. XXXI, 212 és 269).

Elvértve — éppúgy, mint az *araszkorá* melléknévre (vö. Néprajz és Nyelvtudomány II, 69) — *singkorá* 'singnyi' melléknévre is van példa: »Öröm volt látni sok helyeken szép vastag, sárga fényes szemekkel megrakott egy *singkorá*, vagy néha nagyobb tsőket is.« (KULTSÁR: Hazai Tud. 411*, 1806-ból).

(A *singszakállú* összetett melléknévre és változataira ld. BEKE: Höcsönszakállú Nyr. LXVIII, 30—31; Nyr. LXXI, 10; vö. még MNy. I, 412; Néprajz és Nyelvtudomány II, 65).

4. A jelentések vizsgálata után vessünk egy pillantást a szó alakváltozataira. Előfordulás tekintetében mindkét főalak egyidős. A *sing* változat azonban kétségtelenül másodlagos fejlemény. Általánosan elfogadott az a vélemény, mely szerint a -g járulékhangként került a nazálisra végződő szóhoz (vö. MELICH: Német vendégszók 62; DOLw. 236).

HORGER szerint az efféle jelenségek keletkezésének nem deríthető ki fonetikai oka: »A *rosmarin* > *rozmaring*, s éppen így a *puszpáng*, *sing*, nyj. *éppeng*, *immáng*, *osztáng*, *csaláng-félék*, s még inkább az *annyrirag*, *messzég*, *szinteg*, *fuss-szag-félék* g-jének hangtörténeti vagy fonetikai okáról egyáltalán semmit sem tudok« (HORGER: A -si képző alaktanához MNy. XXII, 23, lapalji jegyzet).

Bennünket jelen esetben HORGER felsorolt példáinak első csoportja érdekelt. Kiegészíthetjük még e sort MELICH analógiaképpen említett, ugyancsak járulékos -g-vel bővült példáival: *könting*, *bojtorjáng* (MELICH: Német vendégszók 62). A felsorolt szavak mindegyikében *n ɔ ŋ* előzi meg a járulékhangot. Véleményem szerint e szavakban a -g odakerülésének fonetikai magyarázatát abban a hangtani jelenségben kereshetjük, hogy a folyamatosan képzett nazális szóvégen gyakran elmosódik, nem egyszer pusztán nazooralis képzésűvé teszi az előtte álló magánhangzót. Ezzel szemben, ha a nazális után még egy zárhangot is ejtünk, az — éppen pillanatnyi hang lévén — lezárja az előtte ejtett nazális képzését, fokozva ezzel az egész szóvég hangzóságát. Bár a nazális hang önmagában véve hangzósabb, mint valamely zárhang, a *nazális* + *zárhang* kapcsolata éppen lezárttsága, befejezettsége, a zár pillanatnyi, de nagy hangerővel történő felpattanása következtében hangzósabb egy magában álló nazálisnál. HORGER és MELICH adatait kiegészíthetjük még a szentesi *bónung* 'holmi' szóval, ebben — NYÍRI ANTAL élőlőszóban közölt véleménye szerint — a lat. *bonum* rejlik, tehát a -g az iméntiekhez hasonló okból felvett járulékhang.

hang lehet. (Az adatot ezúton is köszönöm.) A *rubint*, *tulipánt* másodlagos szóvégi *t*-je is határozottabbá teszi a szóvéget. (Erről meggyőződhetünk, ha pl. a *tulipános* ~ *tulipántos* alakokat egymás után kiejtjük.)

A *sing* létrejöttében szerepe volt tehát az itt vizsgált fonetikai jelenségnek.

A *sing* mellett gyakori a *seng* változat. A SchlSzj.-ben is így találjuk. A *sing* *s* a belőle keletkezett nyíltabbá vált *seng* mutatja, hogy mai *sín* szavunk is rövid *i*-vel hangzott eredetileg, *s* ugyanezt támogatja a *sin* ~ *sen* (> *sén*) pár is. A *sin* rövid hangzós változatra vannak adataink helyesírásunknak abból a korszakából is, amikor az *i* — *í* hangpár jelölése már pontosan elkülönül (vö. Falu könyve 98*, 1851-ből; Szász K.: Kisebb költ. II. 118*, 1883-ból; SEBŐK Zs.: Elbesz. 170*, 1894-ből; Sz. NOGÁLL I.: Vezeklés 176*, 1897-ből; PEKÁR Gy.: Délen I. 107*, 1898-ból; ADY: Sápadt emb. 41*, 1907-ből; stb.).

Az eredeti rövid hangzó megnyúlását a hangsúly meg a követő nazális nyújtó hatása idézte elő, de természetesen analógiával is számolnunk kell.

A hangalak vizsgálata során felmerül még egy kérdés. Mind a *sín*-, mind a *sing*-re vonatkozó adatok közt találunk olyanokat, amelyek kezdő mássalhangzójának olvasata vitatható: BesztSzj. 759: *zen vas*; GyöngySztör. 3061: *Bicubitus ket szyngh*; SZIKSZAI 154: *Canthus* — Kerek *vas*, *vag szing vas*. A BesztSzj. adatát FINÁLY *színvas*-nak olvassa, bár megkérdőjelezi (vö. FINÁLY: A Besztercei Szószedet 45). SÁGI ISTVÁN a Besztercei Szójegyzék fenti kiadásáról írván ezt az olvasatot *sénvas*-ra javítja, hivatkozva a SchlSzj. adataira és SZAMOTÁNAK ezekhez fűzött olvasatára valamint jegyzetére (vö. NyK. XXXVII, 114). A SZIKSZAINÁL található *szing vashoz* pedig MELICH jegyzetben hozzáfűzi: »Olv. *sing*«. (MELICH: Szikszai Fabricius szójegyzéke 71).

Úgy vélem, hogy az itt felsorolt adatok olvasata mégis a szókezdő *sz* hanggal helyes. Nemcsak azért, mert a fenti adatoknak egymástól függetleneknek kell lenni már csupán jelentésük, latin értelmezésük miatt is, hanem azért is, mert mai nyelvjárásaink meg egyes szaknyelvek szókinccse őrzi még a szónak ezt a változatát. A csángóban a *sing* variánsa *szing* (*šing* ... *sing*: CsángóSz. 139), FRECSKAY pedig a kovácmesterség műszavai között jegyezte fel a *színvas* szót: »*Színvas*, csúsztató = Reibschiene, Reibspange.« (MestSzót., 15. füz. 28). Az utóbbi adat *sínvassal* való azonosságát a német *Reibschiene* kétségtelenné teszi.

Szavunk alakváltozatai közé tehát fel kell vennünk egy *sz* kezdetűt is, mely a *sömör* — *szem*, *sövény* — *sző*, *sörény* — *szőr* analógiás sort gyarapítja (ez utóbbiakról ld. MNy. XX, 62).¹

Az azonos töről sarjadt *sín* és *sing* alak- és jelentésfejlődése, e két főváltozat jelentésselkülönülése, a többi változat háttérbe szorulása újabb példa a nyelv életének arra a sajátságára, mely a többjelentésű s ugyanakkor több alakváltozatot is mutató szavak esetében jelentésmegoszlást szokott eredményezni. Bizonyítja ez az alak és jelentés kölcsönös egymásra hatását; jelen esetben is érvényes MÉSZÖLY következő, a nyelv dialektikájára mutató megállapítása: »a jelentésselkülönbözéseket az alaki különbség ... megmagyarázza« (Mészöly: Óm-Szöv. 20).

¹ *s* > *cs* változásra mutat FRECSKAY *keréksin* adata (vö. MestSzót. 15. füz. 24). Minden bizonnyal e *sin* > *csin* szót kell keresnünk a *kocsicsin*, *előcsin* stb. összetételek utótagjában is (vö. i. m.), éppolyan *s* ~ *cs* kezdetű alakpárok ezek, mint pl. az ugyancsak mesterségek nyelvéből való *sikottyú* ~ *csikottyú* stb. változatok (vö. Mészöly: Óm-Szöv. 37).

5. Végül meg kell még emlékeznünk egy — első pillantásra ide nem tartozó — nyelvjárási szavunkról.

Nyitra vidékén járatos a **fasing** szó 'levágott faágak, vesszők' értelemben (vö. CzF. II, 565). Ugyanez a *fasing* kerül elő Károlyi Sándornak a kuruc hadviselésre kidolgozott tervezetében: »Öreg hajókat az Marosra készíttessen Marosmellyéki és Tiszamellyéki operatiohoz valókat, kész *fasingokkal*, kasokkal, karókkal, deszkákkal megterhelve bocsáttassék le annak idejében.« (Kár. 5 : 589. 1707-ből; vö. Nyr. XLIII, 172).

E *fasing* kétségtelenül azonos a *fasina* szóval, mely sokkal gyakoribb alak nyelvjárásainkban, mint a *fasing* változat. A szó első jelentése 'vesszőnyaláb, rózse' (Baranya m., Dráva mell., Török-Becse); második jelentése 'omló vízpart oltalmára készített védőgát' (Háromszék m.), (vö. MTSz. I, 550). A SzamSz. szerint 'gidres-gödrös út feltöltésére való rózse' neve a szó. (I, 257). Régi nyelvünkben gyakori, különösen 'katonai ostromnál használt védőgát' jelentésben. Pl.: »Bé töltik az Árkot Rözsék 's holt Testekkel... Rözsék = Tso-mókba kötött Gajak, mellyeket *Fasináknak* hívnak« (SZILÁGYI SÁM.: Henriás 121*, 1789-ből); »E *fasinák* — rózsekötegek — a vár ellen megkísérlendő rohamokhoz kellett, a várárkok betöltésére« (THALY K.: Ocskay 139, 1880-ból).

Az EtSz. szerint a *fasina* az olasz *fascina* 'reisbündel' átvétele, az első adat a XVII—XVIII. sz. határáról való. A szó végső forrása a lat. *fascis*. A magyarban előbb hadászati műszó volt (vö. i. m. II, 164).

MELICH (DOLW. 95) s később BEKE (Nyr. LX, 110) közvetlenül németből való átvételnek tartja. De a szó leggyakoribb *fasina* hangalakja alapján az EtSz. e vélemény igazában való kételkedése és fenti véleménye meggyőző.

A *fasing* variáns -g-je járulékhang, épp emiatt tartja MELICH német eredetűnek a szót és változatait (vö. MELICH, BEKE i. h.).

Úgy gondolom, hogy a *fasing* > *facsing* (ez utóbbira ld. CzF. II, 565; EtSz. II, 165) alakot népetimológia hozta létre. A tagolás ugyanis kézenfekvő: *fa* + *sing*, ezt a 'rózseköteg' jelentés támogatja. Az utótagnak érzett szóvég alakulásában a *sing* minden nyelvjárásban ismert mérték jelentése játszott közre, hiszen ez alkalmas bizonyos mennyiségek — itt *fa* ill. *rózse* mennyisége — elnevezésére. Támogatja e nézetet az ugyancsak nyelvjárási *sing-fa* összetétel: »*sing-fa*: hasábfa (a melyet az erdőn ölbe raknak)« (Nagyvárad, MTSz. II, 396). A *singfa* is, mint az *ölfa*, korábban a *fa* meghatározott mennyiségét jelentette, csak utóbb lett 'hasábfa' jelentésű.

A *fasing* szót tehát alakja alapján sem tekinthetjük német jövevényszónak, mint ahogyan a főváltozatot is olasz eredetűnek kell elfogadnunk. Létét a természetes népi nyelvérzék magyarázza.